

УДК 811.111:81

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/29.209661>**Людмила ЯРОВЕНКО,***orcid.org/0000-0001-6199-0974*

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри теорії та практики перекладу

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

(Одеса, Україна) *yarovenkovladimir2309@gmail.com***Марина КИРИЛЛОВА,***orcid.org/0000-0002-7603-4958*

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри теорії та практики перекладу

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

(Одеса, Україна) *MariKirillova56@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ОЦІННОЇ ЛЕКСИКИ

Статтю присвячено дослідженню оцінної лексики оригіналу та аналізу способів її відтворення в російському й українському перекладах. Основна мета роботи – підтвердити факт взаємозв'язку об'єктивних й суб'єктивних чинників і показати значущість саме суб'єктивного фактора у процесі перекладу оцінних одиниць вихідної мови. Відібрано з тексту оригіналу оцінні лексеми, в семантичній структурі яких є інтегруюча оцінна ознака, тобто архісема «добре – погано», і проаналізовано словникові статті відповідних оцінних одиниць у двох мовах перекладу. Оцінна лексика представлена прикметниками, іменниками, дієсловами й прислівниками, зі значущою перевагою прикметників, які займають особливе місце серед засобів вираження оцінки. Аналіз способів передачі оцінної лексики показує, що перекладачі обох мов використовують весь інструментарій можливих способів перекладу, але з різною пропорцією їх вживання. Так, перекладач російською мовою надає перевагу перекладу на рівні контекстуальних заміни, мени частотний – рівень словникових відповідностей. Що стосується опущень, то вони мають саму низьку репрезентативність. В українському перекладі, навпаки, домінує переклад на рівні словникових відповідностей, далі йдуть контекстуальні заміни і зовсім незначна кількість випадків опущення. Проведений кількісний аналіз демонструє значні відмінності в передачі оцінних лексем за способами перекладу. Також зафіксовані стилістичні трансформації (посилення чи послаблення оцінної ознаки). Вони практично збігаються в обох перекладах у кількісному плані, але використовуються перекладачами в різних контекстах і з різними смисловими акцентами. Загалом оцінна ознака збережена, що свідчить про професійність перекладачів. Порівняльний аналіз обох перекладів з оригіналом демонструє значні розбіжності у передачі не тільки оцінної лексики, а також усього семантичного наповнення тексту та його синтаксичної структури. Це вказує на значний вплив саме суб'єктивної складової частини на процес перекладу. Хоча будь-який переклад зумовлений, у першу чергу, об'єктивними чинниками, він також значною мірою залежить від індивідуальності перекладача, його професійності, білінгвальної компетентності та таланту.

Ключові слова: переклад, оцінний компонент, трансформація, об'єктивний/суб'єктивний чинники.

Lyudmila YAROVENKO,*orcid.org/0000-0001-6199-0974*

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor of Theory and Practice of Translation Department

Odessa I. I. Mechnikov National University

(Odessa, Ukraine) *yarovenkovladimir2309@gmail.com***Marina KIRILLOVA,***orcid.org/0000-0002-7603-4958*

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor of Theory and Practice of Translation Department

Odessa I. I. Mechnikov National University

(Odessa, Ukraine) *MariKirillova56@gmail.com*

PECULIARITIES OF EVALUATIVE VOCABULARY TRANSLATION

The article focuses on the study of the evaluative vocabulary of the original and the analysis of the ways of its reproduction in Russian and Ukrainian translations. The main purpose of the work is to confirm the fact of correlation between objective and subjective factors and to show the importance of the subjective factor in the process of translating the evaluation units of the source language. Evaluation lexemes whose semantic structures contain an integral evaluation constituent, i.e.

archiseme "good – bad", are selected from the original text, and dictionary entries of the corresponding evaluative units in two translation languages are analyzed. Evaluative vocabulary is represented by adjectives, nouns, verbs and adverbs, with a significant advantage of adjectives, which occupy a special place among the means of expressing evaluation. The analysis of the ways of rendering evaluative vocabulary shows that translators of both languages use the whole range of possible translation methods, but with different proportions of their use. Thus, the translator in Russian prefers translation on the level of contextual substitutions, less often is the level of dictionary correspondences. As for omissions, they have the lowest representativeness. In the Ukrainian translation, on the contrary, translation at the level of dictionary correspondences dominates, followed by contextual substitutions and a very small number of omissions. The conducted quantitative analysis shows significant differences in the transfer of evaluation features by translation methods. Stylistic transformations (strengthening or weakening of the evaluation component) are also registered. They practically coincide in both translations in quantitative terms, but are used by translators in different contexts and with different semantic accents. In general, the evaluation component is preserved, which indicates the translators' professionalism. A comparative analysis of both translations with the original shows significant differences in the transfer of not only the evaluative vocabulary, but also the entire semantic content of the text and its syntactic structure. This testifies to a significant influence of the subjective factor on the translation process. Although any translation is primarily due to objective factors, it also depends to a large extent on the translator's personality, professionalism, bilingual competence and talent.

Key words: translation, evaluation component, transformation, objective/subjective factors.

Постановка проблеми. Суттєвою проблемою перекладу оцінної лексики є досягнення еквівалентності в процесі перекладу крізь призму кореляції об'єктивних та суб'єктивних чинників. Кожне наукове дослідження стосовно способів перекладу оцінної лексики має суттєве практичне значення, тому що робить внесок у встановлення закономірностей її передачі в мові перекладу з урахуванням її мовних й мовленнєвих особливостей.

Аналіз досліджень. Оцінка займає важливе місце в мовній картині світу, і цьому феномену присвячена величезна кількість наукових праць, в яких розглядаються різні аспекти цієї семантичної категорії, а саме: природа і структура оцінки, її види, засоби її вираження, її антропоцентризм, взаємодія семантичного та прагматичного аспектів, її зв'язок з явищами експресивності, інтенсивності та модальності (Арутюнова, 1988; Приходько, 2015; Харченко, 1989). Також інтерес вчених прикутий до проблеми взаємодії оцінки та емоцій, і в цьому їх погляди різняться. Так, наприклад, В. І. Шаховський розглядає оцінку та емоції як одне ціле (Шаховський, 1987). Водночас Є. М. Вольф трактує компоненти емоційності і оцінності, як частина та ціле (Вольф, 2009). Крім того, також багато досліджень виконано в рамках контрастивної лінгвістики, в яких проводиться порівняльний аналіз оцінних одиниць у різних мовах. Вагомий внесок у такі дослідження зробила А. Вежицька (Вежицкая, 1996). Незважаючи на величезну кількість наукових праць, присвячених категорії оцінки, все ще залишаються деякі дослідницькі лакуни, які потребують більш ретельного вивчення та деталізації. Насамперед це ступінь значущості суб'єктивного фактора та його вплив на переклад оцінної лексики. Саме на цьому аспекті відтворення оцінних лексем у вихідній мові зосереджена ця робота, що свідчить про її актуальність та вчасність.

Об'єктом дослідження виступає оцінна лексика в художньому дискурсі в англійській мові та процес її перекладу українською/російською мовами.

Мета статті – виявити особливості відтворення оцінних лексичних одиниць оригіналу в українських та російських перекладах, підтвердити наявність кореляції між об'єктивними і суб'єктивними чинниками та показати значущість саме суб'єктивного фактора у процесі перекладу.

Виклад основного матеріалу. Для сучасного мовознавства проблема оцінних значень та засобів їх вираження в мові і мовленні є дуже широкою та багатоаспектною. У процесі пізнання об'єктів та явищ матеріального та духовного світу людська свідомість прагне не тільки до об'єктивного відображення світу, для неї також характерна оцінна діяльність. Суб'єкт формує своє ставлення до об'єктів позамовної дійсності, яке базується на оцінці цих об'єктів. На думку Н. Д. Арутюнової, «оцінка належить до саме людських категорій. Для того щоб оцінити об'єкт, людина повинна «пропустити» його через себе: Оцінюється те, що потрібно (фізично та духовно) людині і Людству. Оцінка представляє Людину як мету, до якої звернуто світ. Її принцип – «Світ існує для людини, а не людина для світу». Оцінка не може бути незалежною від людини» (Ахманова, 1999: 181). Категорія оцінки пов'язана з онтологією людської свідомості, його інтерпретуючою функцією та віддзеркалює інтерпретивну модель світу. Оцінка міститься повсюди, де є зіткнення суб'єкта пізнання з об'єктивним світом. Людина постійно оцінює себе, інших людей, оточуючу її дійсність, виражає своє ставлення різноманітними засобами у процесі комунікації. Людина усвідомлює значущість того чи іншого об'єкта, тобто оцінює його, зараховує його властивості до категорії позитивних чи негативних. Тому категорія оцінки

є способом відображення антропоцентризму, і саме цьому аспекту оцінної лексики присвячено багато досліджень у сучасній лінгвістиці.

Серед великої кількості трактувань оцінки – комунікативної (схвалення – несхвалення), емоційної (приємно – неприємно), якісної (добре – погано), раціональної (корисно – шкідливо) та інші, вихідною виявляється проблема значення об'єкта для суб'єкта, що вибрав його предметом ціннісного відношення. В оцінних висловлюваннях поєднуються відомості про навколишній світ і ставлення до них суб'єкта мовлення, що є приводом для кваліфікативного сприйняття того, що позначається. Тому оцінка призначена не просто називати, а, називаючи, характеризувати явище, об'єкт реальної дійсності, виражати ставлення мовця до нього.

Оцінні явища відіграють дуже важливу роль у комунікативному процесі. Вчені стверджують, що категорія оцінки є взагалі однією з найбільш необхідних у мовній картині мовця, оскільки її семантика завжди несе в собі систему цінностей оточуючого світу та цінність людини в ньому, що певним чином об'єктивується в одиницях мови. Саме тому спостерігається збільшення різноманіття підходів до вивчення цієї категорії: функціонально-семантичний, когнітивний, соціолінгвістичний, лінгвокультурний, комунікативно-прагматичний, семантико-стилістичний та ін. Безумовно, має місце своєрідна динаміка оцінки, яка відображує мінливість якостей світу і людини, приводить до перетворення мовних процесів та мовних одиниць, важливість яких у лінгвістичній свідомості та мовній діяльності є безсумнівною, і саме тому вони потребують опису та вивчення.

У зв'язку з тим, що кожне слово в мові пов'язане з тим чи іншим видом оцінної конотації або з її потенційною можливістю, реалізується в різноманітних конкретних ситуаціях, категорія оцінки пронизує собою майже весь словниковий склад будь-якої мови та прилічується до однієї із семантичних універсалій. Оцінні слова характеризуються високою частотністю, а також великою різноманітністю як у структурному плані, так і в плані семантичних відносин, які вони виражають. Усі ці фактори зумовлюють інтерес лінгвістів до цієї семантичної категорії та актуальність досліджень у цьому напрямі.

Є багато трактувань поняття «оцінка» як лінгвістичної категорії. Згідно із визначенням словника лінгвістичних термінів, «оцінка – це судження мовця, його ставлення – схвалення або несхвалення, бажання, заохочення і інші – як одна з основних частин стилістичної конотації. Оцін-

ний компонент, разом із предметно-логічним значенням, мають усі слова, що належать до лексичних експресивних засобів мови і характеризуються відносно чітко вираженою позитивною або негативною конотацією (Ахманова, 2004: 305).

У визначенні А. В. Куніна «оцінка – об'єктивно-суб'єктивне ставлення людини до об'єкта, яке виражено мовними засобами експліцитно чи імпліцитно» (Кунин, 1970: 6).

М. П. Брандес вважає: «Під оцінкою розуміється позитивна чи негативна позиція суб'єкта, який створює оцінку того, що оцінюється. Таким чином, те що, оцінюється, отримує позитивну чи негативну характеристику з точки зору суб'єкта» (Брандес, 2004: 275).

Є. М. Вольф підкреслює, що «оцінка може даватися за різними ознаками (істинність-хибність тощо). Однак основна сфера значень, які зазвичай зараховують до оцінних, пов'язана з ознаками «добре – погано» (Вольф, 2009: 12).

Значущість категорії оцінки підкреслює А. Вежбицька: «Жодне поняття не має такого різноманіття класифікацій, таких різнохарактерних підходів до аналізу, такої безлічі трактовок та такої блискучої плеяди дослідників в історії лінгвістики від античності до сучасності, як оцінка» (Вежбицкая, 1996: 67).

У процесі аналізу оцінки необхідно виділити її обов'язкові та факультативні елементи: суб'єкт, об'єкт, основа оцінки, оцінний предикат, оцінна шкала. Суб'єкт оцінки – це особа чи соціум, з точки зору якого дається оцінка. Об'єкт оцінки – особа, предмет, подія, до яких належить оцінка. Основа оцінки представляє собою те, з точки зору чого проводиться оцінювання. Оцінний предикат є результатом оцінювання об'єкта суб'єктом оцінки і який має такі властивості, як емотивність, емоційність, раціональність, експресивність, інтенсифікація та мотивування оцінки. Крім того, в структуру оцінки включають шкалу оцінок і оцінні стереотипи, на які орієнтується суб'єкт оцінки, перед тим як визначити цінність того чи іншого об'єкта.

На думку Н. Д. Арутюнової, оцінне значення зумовлене фактичними властивостями предмета тією мірою, якою воно ними мотивується. До числа мотивів можуть належати спостережувані властивості об'єкта, пов'язані із цим об'єктом факти і передбачення, відношення до мети, закономірності сприйняття, різноманітні реакції на різні види об'єктів. Мотив оцінки не знаходиться із самою оцінкою ні в казуальних відношеннях, ні у відношеннях логічного висновку (Арутюнова, 1988: 57).

Водночас Г. І. Приходько, як і багато інших вчених, найважливішою особливістю оцінки називає те, що в ній завжди присутній суб'єктивний чинник, який обов'язково взаємодіє з об'єктивним (Приходько, 2001: 18). Суб'єктивний компонент припускає позитивне чи негативне ставлення суб'єкта оцінки до об'єкта, водночас об'єктивний компонент оцінки орієнтується на ті властивості предметів чи явищ, на основі яких робиться оцінка. У складній взаємодії суб'єкта оцінки та її об'єкта можна виділити компонент, який припускає ставлення суб'єкта до об'єкта, незалежно від того, якими властивостями наділений об'єкт. Цей компонент має назву «оцінність» і є значеннєвим відтінком денотативного аспекту семантики (Шаховский, 1987: 33), основною ознакою предиката в структурі оцінки, що реалізується в двох значеннях – «добре-погано».

За характером оцінки можуть бути позитивними, негативними або ж нейтральними залежно від того, як кваліфікують суб'єкт оцінювання – «добрий», «поганий», «байдужий» (Приходько, 2001: 70). Також виділяється порівняльна (параметр «краще – гірше») та абсолютна оцінки (параметр «добрий – поганий») (Дацько, 1991: 39). При абсолютній оцінці йдеться, як правило, про один об'єкт, який оцінюється, при порівняльній ми маємо принаймні два об'єкти або два стани одного й того самого об'єкта. Оцінні вислови мають конструктивні розбіжності: для відбиття порівняльної оцінки використовуються більш складні конструкції. Що стосується семантики цих двох типів оцінки, то абсолютна оцінка виявляється більш складною, бо в неї порівняння присутнім імпліцитно та припускає наявність фонових знань про об'єкт оцінки.

Н. Д. Арутюнова зазначає, що поняття «добрий – поганий» виділяється серед інших категорій надзвичайною різноплановістю своїх зв'язків та функцій. Те, що позначає загальнооцінний предикат, стосується дійсних властивостей, їх відповідності нормі (наявній та ідеальній), сприйняття об'єктів, відчуттів, що викликаються ними (приємних і неприємних), до активного психологічного начала людини (його бажань, прагнень, волі, обов'язків), до рішення і вибору з низки альтернатив, до життєвої програми людини й ідеалів людства. Поняття цінності, таким чином, виконує координуючу, стимулюючу дидактичну та регулюючу функцію в механізмах життя (Арутюнова, 1988: 60).

Є різні класифікації оцінок, але, на наш погляд, класифікація Н. Д. Арутюнової є найбільш детальною та дає змогу:

– по-перше, розмежувати суто оцінні ознаки (добре-погано) та ознаки, які поєднують оцінний зміст із дескриптивним;

– по-друге, встановити характер дескриптивної ознаки;

– по-третє, простежити рівень емоціонального/раціонального в частковій оцінці;

– по-четверте, визначити спосіб оцінювання;

– по-п'яте, враховувати вплив контексту.

Враховуючи вплив контексту на реалізацію семантичного потенціалу оцінних одиниць, розрізняють два різновиди оцінок:

– інгерентна (мовна, узуальна, об'єктивна) оцінка, яка ідентифікує об'єкт, що позначається, і відображена у сигніфікаті;

– адгерентна (мовленнєва, оказіональна, суб'єктивна).

Об'єктивна оцінка є обов'язковим, інгерентним компонентом семантики. Вона може бути відображена позитивно, негативно й нейтрально.

Суб'єктивна оцінка супроводжується емоційністю, є експресивною, але не є обов'язковою у значенні слова. Одним із критеріїв розбіжності об'єктивної та суб'єктивної оцінок є лексикографічна фіксація першої. Суб'єктивна оцінка зазвичай зумовлена контекстуально, реалізується в цій мовленнєвій ситуації.

Якщо аналізувати семантичну структуру оцінних лексем, то в них оцінний компонент є інтегруючою семантичною ознакою, тобто архісемою. У всіх цих слів сема «добрий-поганий» є центральною та ієрархічно головною. Оцінка виступає як абсолютне відображення позитивного чи негативного ставлення суб'єкта мовлення. Сигніфікативний компонент значно превалює над денотативним.

Поняття категорії оцінки найчастіше розглядається нероздільно з поняттям емоційності. Терміни «емоційність» і «експресивність» також нерідко вживаються синонімічно для вираження суб'єктивно-характеристичної й ідейної оцінки. Емоційні, експресивні, оцінні і стилістичні компоненти лексичного значення нерідко супроводжують один одного в мові, тому їх часто змішують, а саме вживають як синоніми, чи використовують термін «конотативне значення». «Конотація – це той компонент семантики мовної одиниці, за допомогою якого виражається емоційний стан мовця і обумовлене ним відношення до адресата, об'єкта і предмета мови, ситуації, в якій здійснюється це мовне спілкування і які називаються в логіко-предметному значенні цієї одиниці» (Гак, 1995: 125).

Зв'язок емоції й оцінки є однією з основних проблем у процесі аналізу емоційних станів.

Наші почуття стосовно людей, мов і подій показують, як ми їх оцінюємо. Емоції – це відчуття, а не сприйняття, а оцінка – це здатність людини мати відчуття і на їхній основі робити висновки про моральні й естетичні цінності. Всі емоції самі по собі містять позитивний чи негативний оцінний компонент. Але при цьому ціннісні характеристики, внесені емоціями, можуть не збігатися з моральними цінностями (Шаховський, 1987: 41). У процесі перекладу емоційно-оцінних одиниць перекладач має прагнути до адекватної передачі відповідного стилістичного маркування, використовуючи різні перекладацькі прийоми.

Мова має в розпорядженні різні способи вираження оцінки – фонетичні, лексичні та граматичні, але пріоритетними серед них є лексичні. Хоча лексичні одиниці часто містять об'єктивні дані про якість без будь-якої оцінки з боку мовця, проте семантична структура багатьох слів, крім основного змісту, включає сему оцінки – позитивної чи негативної. Уся автосемантична лексика, яка представлена прикметниками, іменниками, дієсловами та прислівниками, може виражати оцінку, але саме прикметники є одними з найпоширеніших засобів вираження оцінки в мові.

Прикметник займає особливе місце серед засобів вираження оцінного значення як із точки зору стилістичних ресурсів мови, так і з точки зору його ознакової категоріально-семантичної природи. Унікальність прикметника полягає у його спроможності:

- знаходити відображення в кожному компоненті багатокомпонентної оцінної структури – у суб'єкті, об'єкті, предикаті та основі оцінки;
- приймати на себе оцінну спрямованість;
- самому виконувати функцію оцінки (Харченко, 1989: 25).

Прикметник слугує в будь-якій мові важливим засобом вираження оцінки завдяки змозі утворювати функціонально-семантичний простір оцінної сфери. Прикметники поєднують у своїй структурі семантичний та прагматичний аспекти мови, що відображається як у значенні лексичних одиниць, які належать до класу прикметників, так і в їх вживанні. Водночас для інших частин мови ці аспекти, як правило, роз'єднані і їх зв'язок реалізується в процесі їх актуалізації. Для прикметників як класу слів характерна наявність суб'єктивно-оцінних значень та відповідних конотацій. За своєю семантикою прикметники дуже різнопланові. Мабуть, немає іншої частини мови, яка б вторглась майже у всі семантичні аспекти висловлювань та відображала майже всі сторони їх структури. Усі ці аспекти пояснюють їх високу частотність у мові та мовленні.

У цьому дослідженні було проаналізовано 456 слововживань оцінної лексики. До найчастотнішої групи належать прикметники (348 слововживань), з яких 165 одиниць становить лексика позитивної оцінки, та 183 – лексика негативної оцінки. Суттєво меншу частотність мають дієслова (57 слововживань), іменники (39 слововживань) й прислівники (12 слововживань).

Аналіз оцінної лексики було проведено за таким алгоритмом: на першому етапі були ідентифіковані всі оцінні лексеми у вихідному тексті шляхом аналізу їх семантичної структури та виділення інтегральної оцінної семі; на другому етапі було встановлено, якими способами було перекладено лексичні одиниці українською та російською мовами. Також було проведено порівняльний аналіз способів їх перекладу. Було встановлено, що переклад здійснювався на таких рівнях: на рівні словникових відповідностей; на рівні контекстуальних заміни; опущення, яке зумовлено, як правило, суб'єктивними чинниками. Крім того, були зафіксовані чисельні випадки граматичних заміни, а також стилістичні трансформації (посилення чи послаблення конотації). Усі ці прийоми дають змогу перекладачу зберегти або змінити інтенсивність оцінної ознаки.

Задача цього дослідження – на основі зіставлення двох перекладів показати наявність кореляції між об'єктивними та суб'єктивними чинниками, а також значний вплив саме суб'єктивних факторів на процес перекладу. У наведених нижче прикладах буде проаналізовано та проілюстровано вказані способи перекладу, а також проведено порівняльний аналіз перекладацьких рішень двох перекладачів.

You look like you feel *awful* (Gillian Flynn, 2014: 19).

Похоже, ты *не слишком хорошо* себя чувствуешь (Флинн, Гилян, 2019: 22).

У тебе такий вигляд, наче ти *погано* почуваєшся (Флін, Гіліян, 2017: 18).

Прикметник *awful* із максимальним ступенем негативної оцінної ознаки передано в обох перекладах з її значним послабленням. У російському перекладі *ужасно* трансформовано в *не слишком хорошо* з використанням антонімічного перекладу, що значно нейтралізує негативну складову частину одиниці оригіналу. Перекладач українською мовою використовує менш емоційне забарвлене слово *погано*, замість одного з прямих словникових відповідностей *жахливо*, що також знижує оцінний регістр. Обидва переклади виконано на рівні контекстуальних заміни. На наш погляд, перекладацькі рішення обох перекладачів зумовлені суб'єктивними чинниками.

My sister and I had done a *foolish* thing when we both moved back home (Gillian Flynn, 2014: 12).

Мы с сестрой сделали *большую глупость*, когда вернулись в родные края (Флинн, Гиляин, 2019: 14).

Після переїзду додому ми з сестрою зважилися на *одну дурість* (Флін, Гіліян, 2017: 11).

В обох перекладах спостерігається злиття семантики прикметника негативної оцінки *foolish* з абстрактним іменником *thing*, що веде до граматичної трансформації – заміни частин мови (прикметник → іменник), але при цьому семантичний потенціал лексеми *foolish* збережено. Що стосується оцінного компонента, то в українському перекладі його передано без будь-яких змін, а в російському перекладі має місце його посилення завдяки інтенсифікатору *большой*. Обидва переклади виконані на рівні контекстуальних заміन. Ми вважаємо, що таке перекладацьке рішення зумовлено саме системними чинниками.

It s just a – just a *goddamn nightmare* (Gillian Flynn, 2014: 18).

Это просто ... просто *кошмар* (Флинн, Гиляин, 2019: 21).

Це просто ... просто *жахіття* (Флін, Гиляян, 2017: 17).

Речення оригіналу містить іменник та прикметник з яскравою негативною конотацією, при цьому прикметник *goddamn* слугує також інтенсифікатором. Його опущення під час перекладу веде до нейтралізації негативної ознаки, але це зумовлено розбіжностями у сполучуваності лексичних одиниць в англійській та російській/українській мовах. Буквальний переклад привів би до порушення стилістичних норм у мовах перекладу, бо цій прикметник був би надлишковим. Переклад в обох мовах зроблено на рівні словникових відповідників.

It was a *punishing* whim on my part a *nasty selfish* twist of the knife (Gillian Flynn, 2014: 312).

Она называла мой поступок *прихотью эгоиста, предательской*, как удар ножом исподтишка (Флинн, Гиляин, 2019: 316).

Емі сприймала це як *кару і каприз* з мого боку, *огидне егоїстичне* прокручування ножа (Флін, Гіліян, 2017: 314).

Аналіз двох перекладів продемонстрував повну розбіжність у декодуванні лексичних одиниць негативної оцінки та семантики усього речення. У російському перекладі можна простежити опущення негативно-оцінного прикметника *nasty*, а прикметник *selfish* трансформовано в іменник *эгоїст*. Загалом негативна конотація одиниць оригіналу збережена під час перекладу, який здійснено

на рівні словникових відповідників. Український переклад, на відміну від російського, є практично калькою вихідної мови. Усі одиниці оригіналу з негативною конотацією перекладено також на рівні словникових відповідників. Відмінність тільки в тому, що атрибут *punishing* трансформовано в іменник *кара*.

The woman was *surprisingly ugly* – *brazenly* beyond the scope of *everyday ugly* (Gillian Flynn, 2014: 44).

Женщина показала мне *жуткой уродиной* – просто *ходячий кошмар* (Флинн, Гиляин, 2019: 48).

Жінка була *навдивовижу брудка* – поза рамками *повсякденної потворності* (Флін, Гіліян, 2017: 43).

Речення оригіналу має неординарну структуру. Прикметник *ugly* з експліцитною негативно-оцінною ознакою має два інтенсифікатори – препозитивний *surprisingly* та постпозитивний *brazenly* (також з негативним зарядом), які підсилюють негативну конотацію. У російському перекладі прислівники *brazenly, surprisingly* трансформовані в прикметник *жуткий*, за рахунок якого спостерігається інтенсифікація оцінності, а прикметник *ugly* передано іменником *уродина*. Під час перекладу словосполучення *everyday ugly* перекладач вдається до стилістичної трансформації, а саме посилення негативної конотації. Усі оцінні одиниці передано на рівні словникових відповідностей. Український переклад практично калькує речення оригіналу, усі словникові відповідності загалом зберігають негативну конотацію одиниць вихідної мови, з одним виключенням, що постпозитивний негативно-оцінний інтенсифікатор *brazenly* опущено під час перекладу. Якщо зрівняти обидва переклади, то, на наш погляд, російський переклад є більш вдалий та образний завдяки посиленню негативно-оцінного значення лексем *brazenly* та *ugly* під час перекладу.

Most *beautiful good* things are done by women people *scorn* (Gillian Flynn, 2014: 217).

Женщины делают немало *полезных* дел, которые почему-то принято считать *никчемными* (Флинн, Гиляин, 2019: 221).

Найпрекрасніші, добрі вчинки роблять жінки, яких усі *зневажають* (Флін, Гіліян, 2017: 219).

У наведеному прикладі є лексика як із позитивною, так і з негативною конотацією. У російському перекладі прикметник *good* було перекладено за допомогою прикметника *полезных*, що є одним із його словникових відповідників. Прикметник *beautiful* у найвищому ступені було опущено під час перекладу, що привело до

послаблення позитивної конотації. Таке перекладацьке рішення може бути своєрідною ілюстрацією ступеня суб'єктивізму з боку перекладача. Негативно забарвлене дієслово *scorn* перекладено на рівні контекстуальної заміни прикметником *нижче* *нижче*. Крім граматичної трансформації – заміни частин мови (дієслово → прикметник), у цьому перекладі також можна простежити стилістичну трансформацію, а саме послаблення негативної конотації. Український переклад відтворює семантику і прагматику оригіналу. Усі оцінні лексеми передано на рівні словникових відповідностей. Прикметники позитивної оцінки *beautiful*, *good*, вжиті в оригіналі у найвищому ступені, передано з тією самою оцінною інтенсифікацією, що й у вихідній мові. Під час передачі дієслова *scorn* негативна конотація також збережена. Порівняння двох перекладів демонструє значні розбіжності в декодуванні семантики усього речення оригіналу, що підтверджує наявність суб'єктивного фактора у процесі перекладу.

Висновки. Для досягнення еквівалентності в процесі передачі оцінних лексем тексту оригіналу перекладачі використовують весь інструментарій перекладацьких засобів, а саме: словникові відповідності, контекстуальні заміни та опущення. Крім того, вони також вдаються до стилістичних трансформацій – посилення чи послаблення оцінного значення під час перекладу, а також граматичних замінів.

Ретельно проведений кількісний аналіз продемонстрував такі результати: перекладач російською мовою надає перевагу перекладу на рівні контекстуальних замінів (52%); словникові відповідники становлять 45%, а опущення – 3%. В

українському перекладі домінує переклад на рівні словникових відповідників (54%), контекстуальні заміни нараховують 44% та опущення – 2%. Що стосується стилістичних трансформацій, то посилення оцінної конотації в російському перекладі становить 8%, а в українському – 10%. Послаблення оцінної ознаки в російському перекладі – 7%, в українському – 6%. Як ми бачимо, вони практично збігаються в обох перекладах у кількісному співвідношенні, але використовуються перекладачами в різних контекстах і з різними смисловими акцентами. У решті випадків оцінний компонент було збережено без будь-яких змін. Серед граматичних замінів найбільш частотною була заміна англійського прикметника іменником у російській та українській мовах, і тільки у двох випадках – прислівником у російському перекладі.

Переклад є синтезом об'єктивних та суб'єктивних чинників. Порівняльний аналіз двох перекладів з оригіналом вказує на значні розбіжності в передачі не тільки оцінної лексики, а також усього семантичного наповнення тексту та його синтаксичної організації. Це свідчить про значний вплив саме суб'єктивної складової частини на перекладацький процес. Усякий переклад зумовлено не тільки системними розбіжностями двох мов, він також значною мірою залежить від індивідуальності перекладача, його професійності, білінгвальної компетентності та таланту. Хоча одним із головних завдань перекладача має бути прагнення уникнути суб'єктивності у процесі відтворення одиниць оригіналу, проте суб'єктивний чинник займає значне місце в процесі перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт : монография. Москва : Наука, 1988. 341 с.
2. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека: монография. Москва : Языки русской культуры, 1999. 894 с.
3. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. Изд. 2-е, стереотипное. Москва : Едиториал УРСС, 2004. 576 с.
4. Брандес М. П. Стилистика текста. Теоретический курс. Учебник. Москва : Прогресс – Традиция : ИНФА, 2004. 290 с.
5. Вежицкая А. Язык. Культура. Познание. Учебник. Москва : Русские словари, 1996. 416 с.
6. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки. Москва : Едиториал УРСС, 2009. 280 с.
7. Гак В. Г. Эмоции и оценки в структуре высказывания текста. *Вестник МГУ*. 1995. С. 124–136.
8. Дацько Ю. М. Лексичні засоби вираження негативної оцінки в англійському соціально утопічному романі. *Іноземна філологія*. Львів : Світ, 1991. С. 38–43.
9. Кунин А. В. Английская фразеология. Москва : Высшая школа, 1970. 344 с.
10. Приходько Г. І. Способи вираження оцінки в сучасній англійській мові. Запоріжжя : ЗДУ, 2001. 362 с.
11. Приходько А. І. Роль оценки в формировании картины мира. *Когниция, коммуникация, дискурс*. 2015. № 10. С. 86–96. URL: <http://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/>
12. Харченко В. И. Переносные значения слова. Воронеж : ВГУ, 1989. 198 с.
13. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Воронеж : ВГУ, 1987. 190 с.
14. Gillian Flynn. *Gone Girl*. Broadway Books, 2014. 432 p.
15. Флинн, Гилян. *Исчезнувшая* / пер. с англ. В. Русанова. Санкт-Петербург : Азбука, 2019. 512 с.
16. Флінн, Гіліян. *Загублена* / пер. з англ. Н. Гайдай. Київ : КМ – БУКС, 2017. 480 с.

REFERENCES

1. Arutyunova N. D. Tipy yazykovykh znachenij: Ocenka. Sobytie. Fakt monografiya. [Types of language meanings: Assessment. Event. Fact: monograph]. Moscow: Nauka, 1988. 341 p. [in Russian].
2. Arutyunova N. D. YAzyk i mir cheloveka: monografiya [Language and the world of man: monograph]. Moscow: Languages of Russian culture, 1999. 894 p. [in Russian].
3. Ahmanova O. S. Slovar' lingvisticheskikh terminov. [Dictionary of linguistic terms. Ed. 2nd, stereotyped.] Moscow: URSS editorial, 2004. 576 p. [in Russian].
4. Brandes M. P. Stilistika teksta. Teoreticheskij kurs. Uchebnik. [The style of the text. Theoretical course. Textbook]. Moscow: Progress – Tradition: INFA, 2004. 290 p [in Russian].
5. Vezhbickaya A. YAzyk. Kul'tura. Poznanie. Uchebnik. [Language. The culture. Cognition. Textbook]. Moscow: Russian dictionaries, 1996. 416 p. [in Russian].
6. Vol'f E. M. Funkczional'naya semantika ocenki. [Functional evaluation semantics]. M.: URSS editorial, 2002. 280 p. [in Russian].
7. Gak V. G. Emocii i ocenki v strukture vyskazyvaniya teksta. [Emotions and evaluations in the structure of the text utterance]. Bulletin of Moscow State University, 1995. P. 124–136. [in Russian].
8. Dac'ko YU. M. Leksichni zasobi virazhennya negativnoi ocinki v anglijs'komu social'no utopichnomu romani. Inozemna filologiya. [Lexical insinuations of negative evaluation in the English socially utopian romance]. Inozemna philology. Lviv: St. Petersburg, 1991. P. 38–43p. [in Ukrainian].
9. Kunin A. V. Anglijskaya frazeologiya. [English phraseology]. Moscow: Higher school, 1970. 344 p.
10. Prihod'ko G. I. Sposobi virazhennya ocinki v suchasnij anglijs'kij movi. [Methods of supreme evaluation in the current English language]. Zaporizhzhia: ZDU, 2001. 362 p. [in Ukrainian].
11. Prihod'ko A. I. Rol otsenki v formirovanii kartiny mira. Kognitsiya, komunikatsiya, diskurs. [The role of assessment in shaping the picture of the world. Cognition, communication, discourse] 2015. № 10. P. 86–96. URL: <http://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/>. [in Russian].
12. Kharchenko V. I. Perenosnye znacheniya slova. [The figurative meanings of a word]. Voronezh: Voronezh State University, 1989. 198 p. [in Russian].
13. Shakhovskij V. I. Kategorizaciya emocij v leksiko-semanticheskoy sisteme yazyka. [Categorization of emotions in the lexical-semantic system of language]. Voronezh: Voronezh State University, 1987. 190 p. [in Russian].
14. Gillian Flynn. Gone Girl. Broadway Books, 2014. 432 p.
15. Flinn, Gilian. Ischeznuvshaya / per. s angl. V. Rusanova [Disappeared / per. from English V. Rusanova]. SPB: ABC, 2019. 512 p. [in Russian].
16. Flinn, Giliyan. Zagublena / per. z angl. N. Gajdaj [Ruined / per. from English N. Gaidai]. Kyiv: KM - BUKS, 2017. 480 p. [in Ukrainian].